

Diplom pro Maffie

JAN HÁLEK

ABSTRACT: Diplom for Maffie

The aim of this study is to contribute to the issue of recognising and awarding the efforts of people participating in the home anti-Habsburg resistance movement which led to the formation of independent Czechoslovakia. It also aims to widen the knowledge of the state of society during the First Republic period. The study is based on one specific example – the process of awarding members of the home resistance group called Maffie the Czechoslovakian revolution medal. The original intention of the former main leader of Maffie Přemysl Šámal, who served in the office of president's chancellor from 1919, was to give an award signed by president Masaryk solely to "Members of Maffie". The artistic author of the award was the painter Adolf Kašpar. It was printed, but probably due to the atmosphere in the First Republic society it has never been awarded. Participants of the home resistance finally received another form of recognition – the Czechoslovakian revolution medal. Unlike the award, which was intended only for members of Maffie, the medal was given to people, who "greatly contributed to the home revolutionary movement". Explanation to this change is likely to be sought in the rivalry between members of home and foreign resistance over the contributions to the formation of the Republic in the early 1920s. In order to keep the situation stable it was advisable to award the home resistance as such without differentiating between "Maffie" and "the others". The fact, that members of the resistance were in the end awarded the Czechoslovakian revolution medal, which was given by the minister of national defence instead of the president, might be perceived as the president's effort to avoid being told that the award was given only to "his people" or to those politically exposed.

KEY WORDS: Maffie – Home resistance – First Czechoslovak Republic – Czechoslovakian revolution medal

CONTACTS: PhDr. Jan Hálek, Ph.D., Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v.v.i., Gabčíkova 2362/10, 182 00, Praha 8, halek@mua.cas.cz

Motto:

„Tehdy rozhodl jsem se, že navrhnu panu prezidentovi, aby členům Maffie udělil vlastnoručně podepsaný uznávací diplom, v němž vyslovuje díky za činnost ve válce projevenou. K provedení toho návrhu jsem ještě nepřikročil, poněvadž činnost Maffie byla od některých stran politických podceňována. Sečkávám tedy, až se mysle uklidní a lidé budou uznalejšími.“

Přemysl Šámal, 9. ledna 1925¹

¹ Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR), fond (f.) Kancelář prezidenta republiky (KPR), karton (k.) 279, sign. D 13867, inv. č. 1580, Omladina – Devadesátníci, vlastenecká činnost a národnostní hnutí, Interní záznam P. Šámala, 9. ledna 1925.

Cílem této studie je přispět k poznání problematiky a zodpovězení některých otázek, souvisejících s uznáním a oceněním zásluh účastníků domácího protihabsburského odboje na vzniku Československé republiky, a rozšířit tak poznatky o faktorech ovlivňujících stav prvorepublikové společnosti. Jako konkrétní příklad jsem vybral domácí odbojovou skupinu označovanou jako Maffie. Tímto termínem je v souvislosti s první světovou válkou zpravidla míněna skupina osob, tvořících tajné komitě, řízené od konce roku 1914 do září 1915 na základě pokynů T. G. Masaryka Edvardem Benešem, které dále tvořili Karel Kramář, Alois Rašín, Josef Scheiner a Přemysl Šámal. Výrazně méně je v souvislosti s Maffií vnímáno uskupení z let 1916–1918, tedy po odchodu Beneše do emigrace a zatčení a následném věznění Kramáře, Rašína a Scheinera. Role hlavy tohoto nově vytvořeného tajného výboru se chopil Přemysl Šámal, z jehož nejbližších spolupracovníků můžeme jmenovat Bedřicha Štěpánka, Jaroslava Kvapila, Bohuslava Frantu, Františka Síse, Jaroslava Preisse či Bohdana Bečku. Na tyto osoby se postupně navazovala stále se rozrůstající síť spolupracovníků, podporovatelů a sympatizantů.

Maffie

Podle původního Masarykova zadání mělo být úkolem Maffie především zajišťování kontaktů mezi domovem a exilem, zejména poskytování informací o politické, hospodářské, sociální i vojenské situaci v rakousko-uherské monarchii na jedné straně a přijímání a následná realizace pokynů z Paříže, která byla centrem československého zahraničního odboje, na straně druhé. Role T. G. Masaryka, E. Beneše a dalších členů československého exilu tak byla ve vztahu k domácímu odboji od samého počátku nadřazená a iniciativa domácích odbojářů byla do jisté míry omezena. Změnu přinesl až poslední rok války, kdy Paříž ponechala Maffii prakticky bez pokynů a obě skupiny jednaly do značné míry nezávisle na sobě. Na nadřazeném postavení zahraniční akce však tento fakt nic podstatného nezměnil.²

Pozornost si zaslouží i samotné označení „*Maffie*“. Začátek používání tohoto termínu v souvislosti s domácím odbojem lze určit pouze s obtížemi. Když se v prosinci 1931 obrátil jeden z čelných maffistů, Jaroslav Kvapil, na Přemysla Šámala s dotazem, kdy toto označení vzniklo, vyslovil kancléř názor, že jej jako první začal na konci války používat Jan Herben.³ K Janu Herbenovi směřuje i další zmínka o původu označení, spadající ale výrazně do minulosti, v níž Herben uvádí, že termín „*Maffie*“ poprvé použil Julius Grégr, když tak pojmenoval kroužek osob sdružených kolem časopisů „*Čas*“ a „*Atheneum*“, zvaný „*Chronos*“.⁴ Do skupiny osob spojených s „*Časem*“ řadil vznik názvu „*Maffie*“ i další z odbojářů, Josef Záruba-Pfeffermann, který začátek jeho používání ve vztahu k do-

2 Edvard BENEŠ, *Světová válka a naše revoluce*, I.–III. díl, Praha 1927–1928; Zdeněk KÁRNÍK, *Edvard Beneš a Maffie v nejtěžším období Velké války*, *Historie a vojenství* 44, 1995, č. 6, s. 3–22; Martin KUČERA, *Zprávy tajným inkoustem: kapitola z dějin českého zpravodajství za první světové války (1914–1918)*, Praha 2003; Milada PAULOVÁ, *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914–1918*. I. díl, *Ve znaku persekuce*, Praha 1937; TÁŽ, *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovanů za světové války 1914–1918*. II. díl, *Maffie a politika česko-jihoslovenská, část první*, Praha, 1939; TÁŽ, *Jihoslovenský odboj a česká Maffie*, Praha 1928; Jaroslav WERSTADT, *Politické plány české Maffie v prvním roce války*, *Naše revoluce* VI, 1929/1930, s. 369–427; VII, 1931, s. 292–330, 398–423.

3 AKPR, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, *Maffie*, část II., Interní záznam P. Šámala, 15. prosince 1931.

4 Jan HERBEN, *Deset let proti proudu (1886–1896). Vzpomínky a zkušenosti českého novináře*, Praha 1898, s. 92.

máčímu odboji posouval rovněž do období po 28. říjnu 1918.⁵

Národohospodář Cyril Horáček, který v červenci 1919 převzal od Aloise Rašína ministersтво financí, ve svých pamětech dokonce činnost Maffie do jisté míry zpochybňoval, když vyslovil přesvědčení o dodatečném zveličování jejich zásluh: „*Nepodceňuji dojísta horlivou činnost mužů, kteří doma převrat chystali, ale utvořily se mnohé legendy a ještě se mnohé vybásnilo. Velmi se oslavuje činnost tzv. ‚Maffie‘. Zajisté hned od počátku války se u nás tvořily soukromé kroužky, které horlivě politizovaly a sbíraly tajné zprávy o válečném průběhu, pravdivé i nepravdivé. Jedním takovým kroužkem byla i tato ‚Maffie‘, ale bylo takových ‚maffií‘ více. [...] Mám dojem, že se ex post konstruovalo něco, co v zárodku zde bylo, ale co nemělo ten význam, který se mu později přikládal. ‚Maffie‘ skutečně konala jisté služby, když zprostředkovala styk mezi zahraničními vyslanci našimi a domácími politiky. Také po propuštění Kramáře a Rašína konala snad již přípravy pro očekávaný převrat. Ale celkem ‚Maffie‘ nevystoupila nikdy ze svého romantického přitími a její působnost v prvních dobách nemohla být ani účinná, ani patrná, jinak by dojísta neušla Argusovým zrakům policie a vojenských špeshounů, kterých bylo všude plno.*“⁶

Hovoříme-li o členech Maffie, považují za důležité alespoň v několika případech specifikovat, jaké pozice v prvorepublikovém Československu zastávali. Vedle prvního ministerského předsedy Karla Kramáře a ministrů Aloise Rašína, Františka Soukupa a Gustava Habrmána, kteří zasedli v jeho vládě, se v následujících letech ve vládních kabinetech objevili i další maffisté. V první Tusarově vládě to byl ministr spravedlnosti František Veselý. Bohdan Bečka nahradil v letech 1923–1925 v první Švehlově všenárodní koaliční vládě Aloise Rašína, který podlehl zraněním utrpeným při atentátu z 5. ledna 1923. Ve druhé Švehlově vládě pak usedl do křesla ministra obchodu Jan Dvořáček. Maffisté se však dokázali prosadit i v dalších oblastech veřejného života. Zmínku zasluhují alespoň první pražský policejní ředitel a od května 1920 policejní prezident Richard Bienert, první prezident Nejvyššího správního soudu ČSR Ferdinand Pantůček či Josef Scheiner a jeho nástupce Josef Svatopluk Machar, působící ve funkci generálního inspektora Československé armády. Do řad Maffie náleželi také národohospodáři, jako například ředitel Živnostenské banky Jaroslav Preiss, ředitel Městské spořitelny pražské Vilém Pospíšil nebo továrník, konstruktér, zakladatel astronomické observatoře v Ondřejově a od roku 1927 předseda Národohospodářského ústavu při České akademii věd a umění Josef Jan Frič. Opomenout bychom neměli ani maffisty z univerzitního prostředí, jako byli například profesor Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně Otakar Chlup, profesor Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, astronom a matematik František Nušl, profesor Českého vysokého učení technického v Praze Cyril Krauz, profesor Lékařské fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě Zdeněk Mysliveček. Řada členů Maffie působila rovněž v aparátu jednotlivých ministerstev. Pozornost si zaslouží například přednosta zpravodajské sekce ministerstva zahraničních věcí Jan Hájek, pracovník téhož oddělení Oskar Butter nebo přednosta zpravodajské služby ministerstva vnitra Jan Hajšman. Z řad maffistů byly obsazeny i některé diplomatické posty. Tajemník Maffie Bedřich Štěpánek se ujal úřadu československého vyslance ve Washingtonu. Cyril Dušek převzal místo československého vyslance ve Švýcarsku a od roku 1922 v Egyptě. Antonín Kalina byl jmenován prvním československým vyslancem v Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Vladimír Slavík působil jako člen politické sekce v generálním sekretariátu Společnosti národů v Ženevě a

5 Archiv Národního muzea (ANM), f. Maffie, k. 3, inv. č. 43, Korespondence s Josefem Zárubou-Pfeffermannem o vzniku a činnosti Maffie, J. Záruba-Pfeffermann M. Paulové, 30. června 1937.

6 Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. (MÚA), f. Cyril Horáček, k. 1, sign. I c), inv. č. 1, Vzpomínky, s. 142.

poté v letech 1926–1928 jako legační rada československého vyslanectví ve Švýcarsku.

Domácí odboj a otázka jeho uznání

Otázka veřejného uznání a ocenění osob, které se v době první světové války podílely aktivně na organizaci domácí odbojové činnosti, představovala od počátku existence samostatného československého státu jeden z neuralgických bodů, s nimiž se prvorepubliková společnost byla nucena vypořádat. Snaha těch, kteří v průběhu války dávali všanc svou osobní svobodu, majetek, či dokonce i život, aby se jejich úsilí dočkalo veřejného uznání, byla naprosto legitimní a pochopitelná. Její realizace však narážela na fakt, že tímto krokem by mohlo dojít k pomyslnému oddělení „zrna od plev“, tedy aktivních odbojářů, představujících menšinu československé společnosti, od většiny, která se proti starému režimu po větší část první světové války výrazně nebouřila, nebo s ním dokonce v některých případech spolupracovala. To s sebou pochopitelně neslo nebezpečí narušení dosud křehké společenské rovnováhy.⁷

Mlčení o zásluhách domácího odboje, jež sice mohlo zamezit případnému rozdělení části společnosti na tzv. prorakouské aktivisty na jedné a odpůrce režimu na straně druhé, vedlo u řady odbojářů ke zcela pochopitelným pocitům nedocenění. Jejich frustrace pak nutně sílila v souvislosti s adorováním zahraničního odboje a legionářů. S postupujícím časem navíc stále přibývalo osob více či méně oprávněně přesvědčených o svých protirakouských aktivitách v době války. Tato tendence se projevovala i ve vztahu k Maffii, jejíž představitelé si ji plně uvědomovali. V září 1922 tento stav charakterizoval Bohuslav Franta: „[...] *jednak věc upadá v zapomenutí, a mimo to čas od času vystupují lidé, známí ve válce svým rakušáctvím, kteří nyní tvrdí, že byli činni v revolučním smyslu a že byli činni dokonce ve styku s Maffií*“.⁸

Bylo tedy třeba nalézt způsob, jak skutečné odbojáře ocenit a přitom se pokud možno nedotknout již zmíněných aktivistů či osob, které se prostě na odbojových aktivitách přímo nepodílely, ale které po převratu loajálně vykonávaly svou práci pro nový stát. Jak upozornil historik Martin Kučera, prvorepubliková absolutizace, mytizace a legendarizace archetypů „hrdinství“ a „zrady“ v chování a jednání příslušníků české inteligence za války hrozila, že zpochybní „*nacionalitu a čest [...] státních úředníků, bez jejichž vědomí a tiché podpory by se odboj ani v závěru války byl neobešel a bez jejichž obětavosti a odbornosti by nemohla tak brilantně vzniknout státní správa ČSR*“.⁹ Je na místě zároveň konstatovat, že jakkoliv by členové a podporovatelé Maffie uvítali veřejné ocenění své činnosti z doby války, neměli ve své většině rozhodně v úmyslu jakýmkoliv způsobem perzekuovat ty, kteří vykonávali spolehlivě svou práci ve službách staré monarchie a posléze Československa, když upřednostňovali potřebu zajistit plynulé fungování nového státu. Pro tento postoj je charakteristické vyjádření maffisty Bohumila Mareše, který v září 1923 v dopise Jaro-

7 Výraznější projevy proti dalšímu setrvání českých zemí v rámci Rakousko-Uherska se začínaly množit od poloviny roku 1917. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a velká válka 1914–1918*, Praha 2001, s. 195–213, 305–353; TÝŽ, *České loajální projevy 1914–1918*, Český časopis historický 97, 1999, č. 2, s. 293–309. Jan HÁLEK, *Soutěž nebo zrada?*, in: A. Pazderová (ed.), *Pocta Josefu Kollmannovi*. Sborník k životnímu jubileu, Praha 2002, s. 106–124.

8 AKPR, f. Přemysl Šámal, k. 14, sign. 236/1922, Maffie, P. Šámal bývalým členům Maffie, 26. září 1922.

9 Martin KUČERA, *Vzestupy a pády inteligence. K odpovědnosti intelektuálů za vlastní chování*, in: J. Randák – P. Koura (eds.), *Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století*. Výběr z příspěvků ze stejnojmenné konference, která proběhla ve dnech 25. a 27. října 2006, Praha 2008, s. 132, 135–136.

slavu Werstadtovi uvedl: „Zdá se mi dnes při tak rozháraných poměrech doba nevhodná sdělovati veřejnosti jakékoliv dojmy a zkušenosti z dob tak zvané Maffie, neboť jsou dnes dle mého názoru osoby, jež hrály v dobách těch zbabělou roli, dnes pro utišení dnešních poměrů na svém místě, aby tak také mohly napravit, co zavinily, ať vědomě, neb nevědomě v dobách tak krušných.“ Ve stejně smířlivém duchu dopis končil slovy: „Netrpěl jsem jen já, trpělo tisíce jiných, což na tom, máme Republiku, teď klid, dělali jsme, co jsme mohli, a ti po nás ať dělají, co umějí.“¹⁰ Další z maffistů, Josef Svatopluk Machar, pak v téže souvislosti napsal: „Nejděmež kupředu s hlavou otočenou vzad. Kde možno odpustit, odpustíme, kde možno zapomenout, zapomeňme. Táhneme všichni za jeden provaz, chceme všichni upevnění naší republiky, chceme klid bez otřesů.“¹¹

Potřeba ocenit domácí odbojovou činnost byla již v roce 1919 velmi naléhavě vnímána ministerským předsedou Kramářem i prezidentem Masarykem. Kramář v únoru 1919 v této souvislosti konstatoval: „V prvním návalu ‚svobody‘ jsme mysleli, že uděláme nesmírně moudře, když zrušíme všechny tituly a všechna vyznamenání. Ovšem vidíme, že je to zákon na papíře. Žádný z legionářů neodloží svá vyznamenání, krvavě zasloužená [...]. Ale my bychom měli míti nějaký řád nebo nějaké vyznamenání za zásluhy o naše osvobození pro ty, kteří opravdu obětovali sebe, aby nám dobyli svobody. [...] Vím, že celá řada lidí, kteří nám velmi pomáhali, vlastně na to čeká, a že je to jediný způsob, jakým bychom se jim mohli odsloužiti.“¹²

První, avšak na dlouhou dobu zároveň poslední pro veřejnost viditelný krok, směřující k řešení této otázky, učinil prezident Masaryk, když u příležitosti prvního výročí 28. října přijal 71 bývalých členů a spolupracovníků Maffie dopoledne 28. října 1919 ve velké audienční síni na Pražském hradě.¹³ Jisté rozpaky v této souvislosti může budit fakt, že pozvánky vyzývající k účasti na této akci byly rozeslány až 22. října, tedy pouhých šest dnů před slavností.¹⁴ Maffista Karel Hepner, ředitel reálky v Bratislavě, obdržel pozvánku prostřednictvím hughesogramu dokonce až 27. října.¹⁵ Realizace dalších kroků, vedoucích k ocenění účastníků domácího odboje, však byla obtížnější, než by se na první pohled mohlo zdát.

Již na přelomu let 1919 a 1920 se objevily úvahy o vydání alba členů Maffie, případně tabla jejich podobizen. Jednalo se o soukromou iniciativu firmy Drtikol, která chtěla album v roce 1920 věnovat prezidentovi Masarykovi k sedmdesátým narozeninám.¹⁶ Masaryk však tuto aktivitu nakonec zamítl, „jelikož by podobná věc vzbudila žárlivost různých osob, po případě různých kruhů“.¹⁷ V průběhu následujícího roku však i sám prezident rozhodl, že se má „členům Maffie dostati zvláštního vyznamenání a uznání služeb, které vykonaly během války, když nebylo zákonem pamatováno na to, aby jim mohla býti udělena

10 MÚA, f. Jaroslav Werstadt, k. 11, inv. č. 478, B. Mareš J. Werstadtovi, 26. září 1923.

11 Jiří KŘEŠŤAN, *Závistivý zeměplaz? Zdeněk Nejedlý, Sukova aféra a případ Talichův*, in: Hrdinství a zbabělost v české politické kultuře 19. a 20. století, s. 319.

12 K. Kramář T. G. Masarykovi, 28. února 1919, in: Jan BÍLEK – Helena KOKEŠOVÁ – Vlasta QUAGLIATOVÁ – Lucie SWIERCZEKOVÁ (eds.), *Korespondence T. G. Masaryk – Karel Kramář*, Praha 2005, s. 331, dokument č. 205.

13 AKPR, f. KPR, k. 46, sign. D 4382/27, inv. č. 559, Maffie, 28. října 1919, Seznam pozvaných členů Maffie. ANM, f. Ludvík Očenášek, k. 2, inv. č. 99, Kancelář prezidenta republiky L. Očenášekovi, 22. října 1919.

14 AKPR, f. KPR, k. 46, sign. D 4382/27, inv. č. 559, Maffie, Pokyny k rozeslání pozvánek na 28. října 1919, 22. října 1919.

15 Tamtéž, Kancelář prezidenta republiky Ministerstvu národní obrany, 27. října 1919.

16 AKPR, f. Přemysl Šámal, k. 7, sign. 438/1919, Z. Fialka J. Blažkovi (sekční šéf KPR), 1. ledna 1920.

17 Tamtéž, J. Blažek (sekční šéf KPR) Z. Fialkovi, 23. ledna 1920.

*medaile, tak jako zákon ustanovil pro legionáře“.*¹⁸ Prezident měl v tomto svém prohlášení nepochybně na mysli Československou revoluční medaili, která byla založena dekretem prezidenta republiky ze dne 1. prosince 1918 na památku revolučního boje za samostatnost Československa jako odměna těm, kteří přispěli k vítěznému zakončení těchto bojů.¹⁹

Je pravděpodobné, že prezident tímto prohlášením reagoval na snahy členů tzv. vojenské Maffie, kteří na začátku roku 1920 adresovali Ministerstvu národní obrany žádost o udělení zmíněné medaile. Ministerstvo se následně obrátilo na Kancelář prezidenta republiky, resp. na hlavu Maffie Přemysla Šámala, zastávajícího úřad prezidentského kancléře, s žádostí o dodání materiálů, kterými by oprávněnost této žádosti mohla být doložena. Kancelář však ve své odpovědi sdělila, že žádosti nemůže vyhovět, neboť s ohledem na tajnou činnost Maffie žádné písemné podklady k jejímu působení z doby první světové války neexistují. Podané žádosti o udělení revolučních medailí se proto měly opírat o svědectví hodnověrných osob.²⁰

V otázce ocenění zásluh účastníků domácího odboje se angažoval i národní demokrat František Sís, který v srpnu 1920 Přemyslu Šámalovi napsal: „*Piši ministru národní obrany dr. Markovičovi o svém podání v otázce revolučních medailí a současně ho upozorňuji, že by bylo spravedlivě, aby důstojníci, kteří zde pracovali v revolučním hnutí, byli učiněni rovnocennými legionářům mravně i co se týče hmotných výhod, zejména v započítávání let a v postupu. Věc je přirozena a ti, kdo pracovali v zahraničí, měli alespoň tu výhodu, že mohli pracovat veřejně a časově v bezpečí, nehledě k mravnímu duševnímu stavu, zejména u důstojníků. Kdo byl činný zde, byl ohrožen dnem i nocí, že může být odevzdán rakouské vojenské justici. [...] Prosil bych Vás, abyste laskavě v této věci rovněž zasáhnul, aby byl ideově i fyzicky učiněn rozdíl mezi těmi, kdo s námi pracovali po celou dobu války, a těmi, kteří se orientovali československy až po 28. říjnu.*“²¹ Šámal s návrhem souhlasil a přislíbil, že celou záležitost s ministrem Markovičem projedná.²²

Rozhodnutí Ministerstva národní obrany ve věci vyznamenání účastníků domácího odboje však bylo, i přes prohlášení, že „*každý člen Maffie byl za doby režimu rakouského stejně povinen a stejně zavázán, a byl v případě neúspěchu rozsudek smrti každému z nich údělem*“, zamítavé. Ministerstvo sice oceňovalo „*práci konanou za poměrů velmi těžkých a spojených s nebezpečím života*“ a uznávalo „*tuto vynikající činnost za projev charakteru českého člověka, který uznal boj za národní své osvobození za nejvyšší a jedinou povinnost*“, ale s odvoláním se na zákony č. 61/1918 Sb., jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly,²³ a č. 243/1920 Sb., kterým se mění zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů,²⁴ konstatovalo, že udělení Československé revoluční medaile civilním osobám, k nimž se převážná většina členů Maffie řadila, nemá dostatečného odůvodnění.²⁵ Zmíněné zákony sice umožňovaly užívání čestných odznaků, „*zavedených na paměť šťastně skončených*

18 Tamtéž, k. 13, sign. 546/21, Maffie, P. Šámal J. Vilímovi, 4. listopadu 1921.

19 [Online] http://www.vyznamenani.net/?page_id=477 [citováno 24. dubna 2013].

20 AKPR, f. KPR, sign. D 4382/27 Maffie, Ministerstvo národní obrany Kanceláři prezidenta republiky, 16. března 1920.

21 Tamtéž, F. Sís P. Šámalovi, 12. srpna 1920.

22 Tamtéž, P. Šámal F. Sísovi, 19. srpna 1920.

23 Sbíрка zákonů a nařízení státu československého, ročník 1918, částka XI, Zákon, jímž zrušují se šlechtictví, řády a tituly, č. 61/1918 Sb., 10. prosince 1918.

24 Tamtéž, ročník 1920, částka XLIV, Zákon, kterým se mění zákon o zrušení šlechtictví, řádů a titulů, č. 243/1920 Sb., 10. dubna 1920.

25 AKPR, f. KPR, sign. D 4382/27 Maffie, Ministerstvo národní obrany P. Šámalovi, 22. října 1920.

bojů za svobodu československého národa nebo jako uznání za zásluhy o vznik a vývoj zřízení samostatného státu československého“, mezi nimiž byla uvedena i Československá revoluční medaile, § 5 zákona č. 243/1920 Sb. však konstatoval, že tato vyznamenání „*občanským osobám, které jsou příslušníky Republiky československé, nemohou být nově udělena*“ a tyto osoby se nemohly stát ani nositeli nově založených vyznamenání. Ze stenoprotokolu jednání Národního shromáždění československého z 10. dubna 1920, kde byl tento zákon přijat, se zdá, že všichni přítomní poslanci byli v tomto ohledu zajedno.²⁶ Prosadilo se tak stanovisko ústavního výboru Národního shromáždění, který odmítl vládní návrh, připouštějící udílet řady a vyznamenání i československým civilním občanům.²⁷

Ministerstvo národní obrany v dopise Přemyslu Šámalovi z října 1920 rovněž uvedlo, že by všem členům Maffie, tedy vojenským i civilním, měl být propůjčen zvláštní odznak za revoluční činnost doma. Tímto způsobem měla být Československá revoluční medaile rezervována výlučně pro členy a účastníky zahraničního odboje. Udělení i tohoto druhu vyznamenání však stále naráželo na výše zmíněné zákony. Ministerstvo konstatovalo, že jediná cesta k řešení celé záležitosti vede přes jejich novelizaci. Zároveň však vyjádřilo přesvědčení, že „*za daného složení zákonodárných sborů Československé republiky není možno předpokládati, že by osnova zákona, měnícího dosavadní ustanovení o udělování řádů a vyznamenání, byla přijata, a jest proto M[inisterstvo] n[árodní] o[b]rany toho názoru, by záležitost zevního čestného označení všech členů Maffie bez rozdílu byla ponechána příznivější době, kdy bude možno řešiti záležitost tu za nových předpokladů.*“²⁸ Žádosti o udělení Československé revoluční medaile členům Maffie tak byly pro daný okamžik zamítnuty.

Od diplomu k revoluční medaili

Poté, co Šámal shledal, že snahy směřující k ocenění členů Maffie v podobě udělení Československé revoluční medaile nevedou v daný okamžik k vytyčenému cíli, navrhl prezidentovi udělit členům Maffie „*památné diplomy, v nichž přiměřeným textem by bylo členství zmíněného účastníka konstatováno a zároveň zásluha jeho uznána*“. Kancléř předpokládal, že by diplomy nesly podpis prezidenta a ministerského předsedy. Prezident souhlasil a vyslovil přání, aby diplom byl příslušně umělecky zpracován. Šámal se proto obrátil o radu na předsedu České grafické unie Jana Vilíma.²⁹ Záhy obdržel odpověď s informací, že realizace tohoto záměru byla předjednána s malířem Adolfem Kašparem, který tímto žádá o dodání příslušného textu.³⁰ Šámal proto vzápětí předložil prezidentovi ke schválení svůj návrh tohoto znění: „*Prezident republiky, vyslechnuv zprávu o činnosti Vaší v revoluční organizaci Maffie, vyslovuje Vám za obětavou spolupráci na osvobození národa své uznání.*“ Prezident pak přišel s vlastním návrhem textu: „*Jakožto členu revoluční Maffie posílám*

26 Stenoprotokol ze 143. schůze Národního shromáždění československého, 10. dubna 1920. [online] <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/143schuz/s143001.htm> [citováno 24. dubna 2013].

27 Zasedání Národního shromáždění československého roku 1919, Tisk č. 1395, 18. července 1919. [online] http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1395_00.htm [citováno 24. dubna 2013]. Zasedání Národního shromáždění československého roku 1920, Tisk č. 2795, 9. dubna 1920. [online] http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/T2795_00.htm [citováno 24. dubna 2013].

28 AKPR, f. Přemysl Šámal, k. 13, sign. 546/21, Maffie, P. Šámal J. Vilímovi, 4. listopadu 1921.

29 Tamtéž.

30 Tamtéž, J. Vilím P. Šámalovi, 9. listopadu 1921.

[Vám – pozn. J. H.] *tento list v upomínku naší osvobozené součinnosti za světové války.*³¹

Další aktivity směřující k vyhotovení diplomu rychle následovaly. Již 19. listopadu se k Přemyslu Šámalovi dostavil k jednání Jan Vilím doprovázený Adolfem Kašparem. Malíř se při této příležitosti blíže informoval o podstatě a organizaci Maffie, s cílem získat inspiraci pro svou práci. Poté kancléři sdělil, že původně zamýšlel umístit na diplom „černou postavu muže se škraboškou na očích, která odhruňuje těžkou černou záclonu, za níž objevují se obrysy českého státu“. Pod dojmem ze vzájemného rozhovoru však konstatoval, že se pokusí zpracovat ještě jiné řešení. Šámal dále vyjádřil přesvědčení, že by bylo vhodné, aby „slova páně prezidentova byla uvedena jeho rukopisem, což by dojem diplomu ještě zvětšilo“. Téměř o měsíc později tlumočila prezidentská kancelář Masarykovo přání, aby na diplomu byl vyobrazen rovněž Jan Žižka z Trocnova, coby symbol „bojovné části“ odboje.³²

V dochované korespondenci mezi Adolfem Kašparem a Janem Vilímem lze pozorovat zájem Hradu na co možná nejrychlejším vyhotovení připravovaného diplomu. Již 2. prosince, tedy pouhé dva týdny po jejich společné návštěvě u kancléře Šámala, nakladatel malíře upozornil, že „z Hradu se už poptávají, zda už něco od Vás pro ‚Maffii‘ došlo“.³³ Návrh diplomu, v němž autor nikterak nereflektoval požadavek týkající se Žižkovy osoby, byl Vilímovi doručen 10. prosince a spokojený nakladatel jej okamžitě předal k posouzení prezidentské kanceláři.³⁴ Šámal, který konstatoval, že by mu „bylo milo, kdyby původní návrh zůstal beze změny zachován“, jej předložil ke schválení prezidentovi. Masaryk s výsledkem v zásadě souhlasil. Trval však na dvou změnách. První z nich bylo opakované přání, aby se mezi osobami stojícími za oponou (Hus a Jeroným Pražský) objevil i již zmíněný Žižka, „poněvadž osobnost Žižkova velmi působila na legionáře v Rusku“. Druhá připomínka se týkala „osoby odhruňující záclonu“, která podle prezidentova názoru měla být zbavena vousů, „aby více vynikla černá škraboška, kterou snímá z očí“.³⁵ Z dokumentů je zřejmé, že onou postavou, která měla být dle prezidentových pokynů upravena, bylo vyobrazení Přemysla Šámala. Nešlo tedy ani zdaleka o zmiňované „vyniknutí černé škrabošky“, jako o logickou snahu o odosobnění celého diplomu. Kancléř v této souvislosti požádal Vilíma, aby „u něho vousy na bradě odpadly, ale aby originál zůstal takto, jak je“. Tedy, aby „pro něho originál zůstal nedotčen, a pro ostatní aby nebyl on k poznání“. Nakladatel k tomuto přání konstatoval: „Je to dětinské. Já mu to rozmlouval, ale on řekl, že pan prezident s ním souhlasí. [...] Je to těžko s takovými pány jednati.“³⁶

Adolf Kašpar v lednu 1922 v dopise adresovaném Janu Vilímovi s ohledem na tyto připomínky uvedl, že nevidí problém v doplnění Žižky, který by se na diplom dostal zřejmě na úkor jím navrhovaného Jeronýma Pražského: „Vem už voda toho třetího vzadu. Je to Jeroným Pražský dle staré rytiny. To beztoho málokdo zná a psát mu to nad hlavu by nešlo, to se dá nahlédnout.“ Změny týkající se Šámalovy postavy však rozhodně odmítal. „Postavu dr. Šámala ale nebudu měnit. To někdo do toho musel něco namluvit, nebo v prvním dopise píšete, že se to panu kancléři líbilo, a jen od toho čekal jsem případnou výtku, že

31 Tamtéž, Rukopisné poznámky P. Šámala a T. G. Masaryka, 15./16. listopadu 1921.

32 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 19. listopadu 1921.

33 Archiv Knihovny Národního muzea (AKNM), f. Nakladatelské archivy a osobní fondy, k. 58, Adolf Kašpar, sign. 58/104–105, J. Vilím A. Kašparovi, 2. prosince 1921.

34 Tamtéž, J. Vilím A. Kašparovi, 10. prosince 1921.

35 AKPR, f. Přemysl Šámal, k. 13, sign. 546/21, Maffie, P. Šámal J. Vilímovi, 14. prosince 1921.

36 AKNM, f. Nakladatelské archivy a osobní fondy, k. 58, Adolf Kašpar, sign. 58/107–108, J. Vilím A. Kašparovi, 27. prosince 1921.

jsem si dovolil jeho osobnosti použít. Nechtěl jsem dělat nějaké alegorické panny atd. Když jsem měl to štěstí v průvodu Vašem mluvit s panem kancléřem a uviděl jej, napadlo mě hned: to je ta alegorická hledaná postava, znázorňující ‚Maffii‘. Pracovníci ‚Maffie‘ jistě rádi na diplomu uvidí kancléře, jejich hlavu kdysi, lidé, kteří s takovým rozhledem kol něho pracovali, nebudou malicherní, aby byli snad žárliví, že oni na obraze nejsou. List tento [tj. navrhovaný diplom – pozn. J. H.] bude jednou vzácným historickým dokumentem (ať ho maluje, kdo chce) a ty, kdož přijdou po nás, bude jistě více zajímat historická osobnost dr. Šámala, než nějaké jiné neurčité figury. Viděl jsem, že pan kancléř je skromný, v tomto případě byla by to, myslím, skromnost nemístná. Protož postavu pana kancléře měnit nebudu. Trvá-li se na tom, potom to raděj zahodit.“³⁷

Šámal ze svého požadavku však nemínil ustoupit.³⁸ Z jeho vyjádření, tlumočeného Vilímem Kašparovi, pak vyplývalo, že malířovo přesvědčení o tolerantnosti členů Maffie nebylo na místě: „*Musí na tom trvati, sic prý by zkusil od druhých straniků. Jsou prý v Maffii více stran, a má z toho strach.*“³⁹ Diplom, do něhož byly s největší pravděpodobností zakomponovány všechny připomínky, byl dokončen v průběhu roku 1922 a následně v příslušném množství vytištěn Českou grafickou unií. V září tohoto roku se prezidentská kancelář začala zabývat myšlenkou, rozeslat jej příslušným osobám. Šámal proto vyzval tajemníka Maffie Bedřicha Štěpánka,⁴⁰ Aloise Rašína, Antonína Hajna, Jaroslava Kvapila, Bohuslava Frantu a Josefa Scheinera k setkání, z něhož měl mimo jiné vzejít pokud možno úplný seznam osob náležejících k Maffii, které by měly diplom obdržet.⁴¹

V únoru 1924 adresoval Přemysl Šámal Bedřichu Štěpánkovi dopis, v němž uvedl, že má „*z příkazu prezidenta republiky*“ připraveny diplomy pro členy Maffie. Kritérium, podle něhož měly být osoby zasluhující zmíněné ocenění vybrány, kancléř popsal takto: „*Myslím, že z našich spolupracovníků za členy Maffie lze považovati toho, kdo z příkazu našeho konal určité úseky revoluční práce, se kterouž spojeno bylo nebezpečí perzekuce.*“ Dále Šámal konstatoval: „*Rádi bychom měli již jednou seznam členů Maffie pevně ohraničený, poněvadž začínají se nám hlásiti členové, o kterých žádný z nás neměl potuchy a kterých jsme při práci nikdy neviděli.*“⁴² V polovině února 1925 pak bylo k 60 již existujícím diplomům, vyhotoveným podle Kašparova návrhu, objednáno u České grafické unie vytištění dalších 40 kusů.⁴³ Na základě prostudovaných archivních materiálů však můžeme tvrdit, že předání diplomů všem osobám, pro něž byly určeny, se nikdy nedočkal realizace, když podle Šámalova sdělení ze začátku prosince 1925 „*po poradě s právníckými kruhy a vojenskými zástupci (gen. Syrový) došlo se k přesvědčení, že bylo by lze udělit i civilním osobám revoluční medaili.*“⁴⁴ „*Generál Syrový měl zájem o to, aby osoby, které pracovaly v Odboji, třeba byly v civilu, mohly obdržeti revoluční medaili, za kteroužto příčinou*

37 AKPR, f. Přemysl Šámal, k. 38, sign. 142/1936, Maffie, A. Kašpar J. Vilímovi, 10. ledna 1922.

38 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 12. ledna 1922.

39 AKNM, f. Nakladatelské archivy a osobní fondy, k. 58, Adolf Kašpar, sign. 58/109, J. Vilím A. Kašparovi, 17. ledna 1922.

40 Bedřich Štěpánek v této době pobýval v Praze v souvislosti s probíhajícím vyšetřováním aféry, týkající se jeho působení v roli československého vyslance ve Washingtonu.

41 AKPR, f. Přemysl Šámal, k. 14, sign. 236/1922, Maffie, P. Šámal členům Maffie, 26. září 1922. Jan HÁLEK, „*Washingtonská aféra*“ a osud prvního československého vyslance v USA Bedřicha Štěpánka, Historický obzor, 25, 2014, č. 1/2, s. 22–33.

42 Tamtéž, k. 38, sign. 142/1936, Maffie, 41/1924, P. Šámal B. Štěpánkovi, 18. února 1924.

43 Tamtéž, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Interní záznam P. Šámala, 13. února 1925.

44 ANM, f. Politický klub Omladinářů – Devadesátníků (PKOD), k. 3, inv. č. 98, Intervence u kancléře dr. Šámala, 2. prosince 1925.

*prostudovali zákon z roku 1920, který dává tak široký pojem, že se mohlo Ministerstvo n[árodní] o[brany] rozhodnouti dáti revoluční medaili i civilním osobám.*⁴⁵ Postoj Ministerstva národní obrany tak v této záležitosti prodělal, ve srovnání s jeho již výše zmíněným zamítavým stanoviskem z října 1920, výrazný posun. Jako jeden z podnětů vedoucích k tomuto výsledku vnímám paralelně probíhající jednání kancléře Šámala se zástupci bývalých členů „Omladiny“, kteří rovněž usilovali o uznání svých činů proti rakousko-uherské monarchii a podílu na vzniku Československa a podle slov omladináře redaktora Jana Zieglosera žádali o udělení „*revoluční medaile prostého vojáka, jejíž stužku mohli bychom nositi jako zjevné znamení, důkaz nejkrásnějšího našeho vlastenectví, které projevono silou našeho mládí, žilo a pracovalo více jak dvacet let, do světové války, v odboji domácím i zahraničním, jakož i v zákopech a na frontách [...]*“.⁴⁶

Slavnost pro členy Maffie

K ocenění maffistů nakonec došlo 11. listopadu 1925, kdy z rukou ministra národní obrany Františka Udržala převzali revoluční medaile a k nim náležející diplomy. Slavnosti se vedle ministra zúčastnili rovněž kancléř prezidenta republiky Přemysl Šámal, šéf generálního štábu generál Eugèn Mittelhauser, podnáčelník generálního štábu generál Jan Syrový, zástupce náčelníka generálního štábu generál Radola Gajda a šéf prezidia Ministerstva národní obrany generál Zdenko Weinerek. Proces vedoucí k této události popisoval v prosinci 1925 Přemysl Šámal takto: „*Před několika měsíci sdělil mně soukromě generál Syrový, že ve vážných kruzích legionářů veřejně uvažovalo se o tom, že by se měla také uznati zevním způsobem revoluční činnost domácí.*“ V následujícím rozhovoru projednali možnost udělit účastníkům domácího odboje Československou revoluční medaili. „*Bylo nutno překonati určité obtíže širším výkladem zákona, což se také podařilo.*“⁴⁷

Jak již bylo uvedeno, společně s medailí obdrželi vyznamenání diplom. Byl psán formou dopisu, adresovaného ministrem národní obrany jednotlivým oceněným, a jeho znění, které bylo výsledkem jednání Ministerstva národní obrany a Kanceláře prezidenta republiky, kladlo důraz na ministerskou pravomoc udělit toto vyznamenání.⁴⁸ „*Za světové války přispěl jste vynikajícím způsobem k revolučnímu hnutí domácímu, které tak zdárně podepřelo osvobozovací práci naší revoluce zahraniční. Věrohodné zjištění ze strany kompetentních úřadů ukládá mně [tj. ministroví národní obrany – pozn. J. H.] milou povinnost, uznati Vaše zásluhy o národní osvobození. Opíraje se o článek 4 výnosu Československého ministerstva války ze dne 2. prosince 1918, zasílám Vám Československou revoluční medaili, kterou rače přijati na důkaz Vaší revoluční činnosti za války.*“⁴⁹

Stejně jako text diplomu se v duchu spolupráce domácího a zahraničního odboje s důrazem kladeným na činnost Maffie nesl i projev ministra Františka Udržala, přednesený u příležitosti předání Československých revolučních medailí: „*Národ náš obnovil své svobody, svůj stát, bojem za světové války. Jsme si vědomi toho, že naše revoluční hnutí prozíravou politikou vůdců zahraničního odboje lámalo pouta staleté poroby a všemi zbraněmi*

45 Tamtéž, inv. č. 97, Důvěrná členská schůze, 18. listopadu 1925.

46 Tamtéž, k. 10, inv. č. 939, J. Ziegloser P. Šámalovi, [únor 1925].

47 AKPR, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Interní záznam P. Šámala, 2. prosince 1925.

48 Tamtéž, Návrh znění textu diplomu vypracovaný P. Šámalem, nedatováno; P. Šámal J. Syrovému, 23. dubna 1925.

49 MÚA, f. Jaroslav Werstadt, k. 1, inv. č. 16, Diplom udělený členovi Maffie J. Werstadtovi, 7. března 1925.

*klestilo národu cestu k svobodě a samostatnosti. Za světové války, z bojů za právo a spravedlnost utlačených, z bojů za světovou civilizaci, z bojů za sebeurčení národů zrodila se Československá republika – náš stát. Nepřítel byl silný a krutý... Obklopil nás surovou mocí, odloučil od celého světa, umlčoval nás – sám pak, divokou silou vedl nemilosrdný boj proti těm, kteří nám přinášeli svobodu. Mužné síly našeho národa hynuly na bojištích a v žalářích. Každý pokus vyprostiti se z jařma poroby měl býti zdolán a ztlumen. To vše připomínáme si dnes, chceme-li plně oceniti velikost práce těch, kdož nelekajíce se krutostí a moci nepřítelů, přispívali v těžké době svoji činností ve vlasti k uskutečnění národních tužeb a ideálů. Mezi těmito horlivými národními pracovníky našli se lidé odvážní, kteří – neznajíce mnohdy druh druhu – pohrdali vlastní svobodou i životem, pracovali vytrvale pro vítězství veliké myšlenky – osvobození národa. Oni pomáhali se zdarem vedení zahraničnickému, šířili ve vlasti radostné zvěsti o každém zahraničním úspěchu, povzbuzovali, křísili naděje na vítězství, burcovali národní vědomí a živili odhodlanost k činům. Tato předúležitá harmonie osvobozenického hnutí doma i v zahraničí byla především dílem ‚Maffie‘.*⁵⁰

K předání vyznamenání mělo podle původních propozic a za souhlasu T. G. Masaryka⁵¹ dojít u příležitosti prezidentových pětasedmdesátých narozenin 7. března 1925.⁵² Pozornost si zaslouží skutečnost, že toto datum bylo předtištěno i na zmíněných diplomech, nesoucích podpis ministra národní obrany Františka Udržala,⁵³ které byly zjevně antedatovány, když ke schválení jejich konečného znění došlo až ve druhé polovině dubna 1925.⁵⁴ Zdá se, že k odložení termínu slavnosti, na niž mělo dojít k předání Československých revolučních medailí, souviselo s vyčkáváním na výsledek již zmíněných jednání kancléře Šámala se zástupci Omladiny.

Srovnáme-li citovaný diplom z roku 1925 s textem, navrženým Masarykem v roce 1920 pro diplom vyhotovený Adolfem Kašparem, vystupuje do popředí jeden zásadní rozdíl. Zatímco původně, ať již podle verze prezidenta, nebo jeho kancléře, měl být diplom udělen výslovně prezidentem republiky členům Maffie, v textu diplomu provázajícího udělení Československé revoluční medaile již jakákoliv vazba k osobě prezidenta Masaryka, stejně jako spojitost příjemců tohoto ocenění s konkrétní skupinou osob definovanou původně jako „*Maffie*“, schází. Nic na tom nemění skutečnost, že skupina osob označovaná v roce 1920 termínem „*Maffie*“ je v podstatě totožná s osobami dekorovanými v listopadu 1925 Československou revoluční medailí.

Je třeba konstatovat, že udělení Československých revolučních medailí členům Maffie mělo rovněž řadu vlivných odpůrců. Náležel mezi ně i ministr zahraničních věcí Edvard Beneš, který svůj negativní postoj odůvodňoval obavami z možných „*rekriminací a dokonce i skandálu*“, které by tato záležitost mohla vyvolat. Beneš navíc poukazoval na nedostatečnou politickou přípravu celé akce. Šámál však tyto připomínky odmítal. Zároveň Beneš ujistil, že se jedná o aktivitu Ministerstva národní obrany, konkrétně generála Jana Surového, a to „*zcela bez jakéhokoliv přičinění Maffie*“, a dodal: „*Rekriminace budou tak*

50 Národní listy, 12. listopadu 1925, roč. 65, číslo 310, s. 1, Vyznamenání členů Maffie revoluční medailí; Československá republika, 12. listopadu 1925, Vyznamenání členů Maffie revoluční medailí.

51 AKPR, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., P. Šámál J. Surovému, 13. února 1925.

52 K oslavám narozenin T. G. Masaryka: Dagmar HÁJKOVÁ, „*Dokud člověk jí klobásy, tak neumře.*“ *Oslavy narozenin T. G. Masaryka*, in: D. Hájková – L. Velek a kol. (eds.), *Historik nad šachovnicí dějin. K pětasedmdesátinám Jana Galandauera*, Praha 2011, s. 218–235.

53 ANM, f. Ludvík Očenášek, k. 1, inv. č. 15, Diplom pro členy Maffie, 7. března 1925.

54 AKPR, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Návrh znění textu diplomu vypracovaný P. Šámalem, nedatováno; P. Šámál J. Surovému, 23. dubna 1925.

*jako tak, jako v každém podobném případě. Kdyby však se mělo dbáti na rekriminace, tak by nikdy nemohlo se vzpomenouti těch, kdo opravdově zásluhy mají.*⁵⁵ Šámál nicméně o rozmluvě s ministrem zahraničních věcí informoval těsně před slavností ministra národní obrany Udržala, který kancléře ujistil, že „ze své strany nevidí žádných překážek“.⁵⁶ Hlavní organizátor celého podniku, generál Jan Syrový, pak kancléři přislíbil, že za zdárný průběh akce přejímá zodpovědnost.⁵⁷ Přes všechna ujištění však organizace nebyla příliš zdařilá. Jak si poznamenal Přemysl Šámál, pozvánky na slavnost budily v některých svých adresátech dojem, „že mají býti pouze diváky při tom, když jiné osoby obdrží revoluční medaili“. Tento názor sdíleli i Jaroslav Preiss s Antonínem Hajnem, kteří se o věci u kancléře blíže informovali. Preiss dokonce zmínil, že se od jisté blíže neurčené osoby z Ministerstva národní obrany dozvěděl, že „udílení medaili bylo provedeno podle politického klíče a že se na něm strany dohodly“. Šámál tuto informaci okamžitě dementoval.⁵⁸

Kdo byl opomenut?

Nepříjemná byla skutečnost, že mezi pozvanými scházely některé důležité osoby z řad členů Maffie. Jedním z nich byl akademický sochař Jindřich Čapek, na jehož opomenutí Šámála upozornil 10. listopadu 1925 František Sís. Pozvánka byla Čapkovi ještě dodatečně urychleně doručena a sochař se následující den na Pražský hrad dostavil.⁵⁹ Neúplnost seznamu členů Maffie se zřetelně ukázala již ve dnech následujících bezprostředně po slavnosti, když Šámál obdržel řadu dopisů, upozorňujících na zásluhy dalších osob, které pozvání na Hrad neobdržely. Mezi nimi byli jmenováni např. Vavro Šrobár, Antonín Štěpánek, Jan Herben, Josef Svatopluk Machar, Hana a Emil Fillovi.⁶⁰ Výčet osob, které byly opomenuty, přinesly i Národní listy.⁶¹ S dotazem, proč mu nebyla revoluční medaile udělena, přispěchal také senátor Václav Klofáč.⁶²

Šámál si uvědomoval, že seznam členů Maffie nelze v žádném případě považovat za definitivní. Již v červnu 1925 informoval generála Syrového, že pokládá seznam „v celku za úplný“. Zároveň však doporučil, aby po udělení medaili byly novinové články o této akci doplněny „z opatrnosti“ následujícím textem: „*Jak známo, členové Maffie ve své skromnosti se o vyznamenání toto neucházeli, a jest možno, že omylem na někoho bylo zapomenuto. V případě takovém necht' se příslušný člen Maffie obrátí na Ministerstvo národní obrany, které po zavedení šetření o věci rozhodne.*“⁶³ Případnou neúplnost seznamu odůvodňoval Šámál charakterem Maffie: „*Pokud se týče Maffie, byla tato uzavřenou společností, organizovanou tak, že vždy jen zcela nepatrný počet účastníků se navzájem znal, tak aby prozrazení celé organizace bylo nemožno. Z nich však každý věděl, že jest členem*

55 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 10. listopadu 1925.

56 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 11. listopadu 1925.

57 Tamtéž, f. KPR, sign. D 4382/27 Maffie, Interní záznam P. Šámala, 12. listopadu 1925.

58 Tamtéž, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Interní záznam P. Šámala, 7. listopadu 1925.

59 Tamtéž, F. Sís P. Šámalovi, 10. listopadu 1925.

60 Tamtéž, K. Hušek (redaktor Slovenského denníku) P. Šámalovi, 12. listopadu 1925; F. Štěpánek P. Šámalovi, 12. listopadu 1925; Interní záznam P. Šámala, 23. listopadu 1925; J. Novák (čs. generální konzul v New Yorku) P. Šámalovi, 23. listopadu 1925; J. Černý (rolník) P. Šámalovi, 30. listopadu 1925.

61 Národní listy, 18. listopadu 1925, roč. 65, číslo 316, Revoluční medaile členů Maffie.

62 AKPR, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Interní záznam P. Šámala, 23. listopadu 1925. Klofáč si na tento fakt stěžoval ještě v roce 1928; Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 7. července 1928.

63 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 3. června 1925.

organizace, a obstarával na své nebezpečí určité riziko činnosti, která mu byla svěřena.“⁶⁴

Jak se dalo předpokládat, stal se Šámal po listopadu 1925 adresátem řady žádostí o dodatečně udělení Československé revoluční medaile. Již v prosinci 1925 kancléř navrhoval přiznat toto ocenění dalším deseti osobám, mezi nimiž nescházel ani Josef Svatopluk Machar, který v prvním seznamu podle tvrzení úředníka Kanceláře prezidenta republiky Jana Čihaře „omylem nebyl zaznamenán“.⁶⁵ S ohledem na ne zcela bezproblémový odchod Machara z funkce generálního inspektora Československé armády, k němuž došlo v roce 1924,⁶⁶ lze spekulovat, že v Macharově případě se mohlo jednat o do jisté míry úmyslný „omyl“. Úvahy směřující tímto směrem by však vycházely pouze z dohadů. Nicméně Machar nebyl jediným z maffistů, jehož vztah k Hradu byl do jisté míry pošramocený. Zmínit zde můžeme i Lva Borského, který se po obdržení pozvánky telefonicky dotazoval Šámala, zda má na slavnost Maffie vůbec přijít. Kancléř si v této souvislosti poznamenal: „Obává se [Borský – pozn. J. H.] totiž, poněvadž jest slavnost Maffie na Hradě, a on předpokládá, že při slavnosti bude pan prezident přítomen, že by snad pan prezident nerad viděl jeho tvář.“ Šámalova odpověď pak do značné míry dokreslovala vztah domácího odboje a Hradu: „Připomenul jsem panu dr. Borskému, že pan prezident při slavnosti nebude přítomen, aby jen přišel, i kdyby však přítomen pan prezident byl, že přece ví, že není nikdy osobním a že jeho obavy v tom směru jsou bezpodstatny.“⁶⁷

Motivace žadatelů o dodatečně přiznání vyznamenání byla různá. Realitní obchodník Václav Štika, odvolávající se na to, že v době svého působení v letech 1916–1918 coby číšník v kavárně U Zlaté husy na Václavském náměstí v Praze, kam docházeli „čist tajné cizí noviny“ přední členové Maffie (Jan Hajšman, Rudolf Giunio, Bedřich Štěpánek, Jaroslav Kvapil), zajišťoval distribuci těchto časopisů a chránil jmenované osoby před policií, která „častěji hleděla z něho dostati zprávy o těchto návštěvnicích“,⁶⁸ hodlal revoluční medaile využít jako prostředku k získání restaurátorské živnosti. „Jest uprázdněno“, psal Štika Šámalovi, „několik nádražních restaurací, na které však v první řadě mají nárok dle předpisů legionáři. Myslím, když bych dostal – jak se domnívám dle své zásluhy – revoluční medaili za služby, které jsem konal pro Maffii, že by na mne ministerstvo musilo vzíti ohled.“⁶⁹ Štábní kapitán jindřichohradeckého 29. pěšího pluku „plukovníka Josefa Jiřího Švece“ Rudolf Regentík usiloval o dosažení revoluční medaile, aby tak „byl vyňat z tíživého postavení bývalých rakouských důstojníků, s nimiž nikdy duševně nesplynul“. Ve své žádosti dále uváděl, že neusiluje o odměnu, ale o „mravní zadostiučinění postavením po bok těm, kteří pro národ náš pracovali a bojovali“.⁷⁰ Mravní otázka ležela na srdci i nakladateli Františku Borovému, který se svůj nárok rozhodl uplatnit na začátku roku 1927. „Byl jsem z těch“, psal Borový Šámalovi, „kdož Maffii podporovali, seč mohli, riskující opravdu vše, ale nebyl jsem z těch, kdož hned po převratu hlásili se o nějakou odměnu. Nehlásím se o odměnu ani dnes, ale udělení revoluční medaile by mne opravdu těšilo 1) kvůli historické paměti; 2) kvůli mé rodině, která by měla památku. O jiného mi nebeží.“⁷¹

Z již výše zmíněného vyjádření ministra zahraničních věcí Edvarda Beneše je zjevné,

64 Tamtéž, P. Šámal F. Štěpánkovi (továrník v Hostiviři), 16. listopadu 1925.

65 Tamtéž, J. Čihař J. Hajšmanovi, 10. prosince 1925.

66 Petr SÝKORA, *Básník proti Hradu. Neposlušný občan Josef Svatopluk Machar*, Praha 2009, s. 91–102.

67 AKPR, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Interní záznam P. Šámala, 10. listopadu 1925.

68 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 26. února 1926.

69 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 22. dubna 1927.

70 Tamtéž, R. Regentík P. Šámalovi, 22. listopadu 1926.

71 Tamtéž, F. Borový P. Šámalovi, 4. března 1927.

že udílení Československé revoluční medaile členům a spolupracovníkům Maffie mělo vedle morálního hlediska, souvisejícího s uznáním jejich zásluh, i svůj politický aspekt. Na tuto skutečnost musel brát zřetel i ministr národní obrany Udržal, kterému udílení tohoto vyznamenání příslušelo. Důkazem je rozhovor Udržala s Přemyslem Šámalem, v jehož průběhu se ministr přiznal, že udělení medaile Janu Herbenovi, Josefu Vranému a Viktoru Dykovi se s ohledem na odmítavý postoj ministerského předsedy Antonína Švehly uskutečnilo v době premiérovvy nemoci.⁷² V březnu 1928 se pak, ve snaze zabránit při dalším dodatečném udílení medaile výtkám na adresu ministra Udržala, sešel Šámal s podplukovníkem Bičičem z Ministerstva národní obrany. Z jejich rozmluvy vyplynula snaha rozšířit skupinu oceňovaných osob i na lidi stojící mimo Maffii, charakterizované jako osoby, které měly „*vědomý podíl na revoluci*“. Do této skupiny oceněných by pak mohli být zařazeni například poslanec František Staněk a senátor Václav Klofáč, případně signatáři Manifestu českých spisovatelů z roku 1917.⁷³

Ocenění maffistů Československou revoluční medailí bylo provázáno rovněž „*rekriminacemi*“, kterých se obával Edvard Beneš. Jejich příčinou bylo udělení tohoto vyznamenání někdejšímu policejnímu úředníkovi Václavu Oličovi, který do roku 1908 působil jako dvorní rada ve službách rakouské státní policie v Praze. Vytýkána mu byla zejména jeho účast coby vyšetřovatele případu tzv. Omladiny v letech 1893–1894, a právě z řad někdejších Omladinářů se ozývaly nejhlasitější protesty.⁷⁴ „*Národní hnutí*“ 8. ledna 1926 v této souvislosti otisklo článek nazvaný „*Omladináři proti lehkomyšlnému přidělení poct*“, v němž se uvádělo: „*Historie se opakuje, jako vůči Čechům a Slovákům ze zahraniční revoluce, tak obdobně nyní v určování revolučních zásluh osvobozenká ruka dotýká se pracovníků z domácího odboje. Stejně mstivě, nespravedlivě, protekcčně a libozvůlně. Tož politický klub Omladinářů zvedl protest proti revolučnímu vyznamenání V. Oliče, protěže dr. Beneše a ‚vynálezce‘ kdysi procesu s Omladináři, v němž bylo odsouzeno 68 mladých českých lidí v čele s dr. Rašínem, K. St. Sokolem, Čížkem atd. Klub Omladinářů trapně a hluboce dotčen poctou Oliče, jak praví, ‚zatímco celá řada našich lidí před válkou i za války odvážně pracujících a v žaláři trpících za naši samostatnost, dožila se přímo urážlivé ignorance ze strany rozhodujících činitelů při udílení poct osobnostem, zaslouživším se o naše národní a politické osvobození‘. Dokonce ti Omladináři, kterým revoluční medaile byla udělena, chtějí prý tuto vrátiti. A dobře by udělali.“ Autor článku dále konstatoval, že „*celý případ charakterizuje ‚spravedlnost a nestrannost‘ uznaných osvoboditelů. Jim a jejich milovníkům všechno, ostatnímu národu – třeba nic!*“ V souvislosti s Oličovým vyznamenáním se ve zmíněném textu objevil i protibenešovsky orientovaný osten: „*Omladináři, kterým známý bývalý policejní komisař Olič připravil téměř stoletý žalář, a teď dostal ‚revoluční‘ medaili, ozvali se hlasitě proti tomuto vyznamenání, tím spíše, že byli pominuti aspoň zasloužilejší a revolucionáři, důslední po celý svůj život, nejen na chvílku, jako Olič a leckterí vlivem osvoboditelů omilostnění. Olič však opatřil zahraniční pas dr. Benešovi – není zatím známo, učinil-li to z pohnůtek pro národ, nebo pro osobní svobodu Benešovu. V tom ovšem byl by značný rozdíl právě pro revoluční hodnocení, zvláště když tu hrály roli jisté přátelské a příbuzenské vztahy v rodině komisařově. Ejhle, však, kdo se zastal Oliče proti Omladinářům! Toho předivného jména ‚legionářské‘ Národní osvobození. Až do těch hrdel a statků. Většina těchto národně osvobozených hrdinů v zahraniční revoluci s těmi**

72 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 23. prosince 1927.

73 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 19. března 1928.

74 ANM, f. PKOD, k. 3, inv. č. 96–102, Protestní schůze Politického klubu Omladinářů – Devadesátníků proti dekorování bývalého rakouského komisaře V. Oliče revoluční medailí, 18. listopadu a 22. prosince 1925.

*hrdly utíkala dále od fronty, ve vlasti s těmi statky vydávají podobné listy a mají se dobře, zatím co první a skuteční revolucionáři, Češi a Slováci z Ruska, umírají tu hladu.*⁷⁵

Udělení revoluční medaile Václavu Oličovi vyvolalo řadu negativních reakcí i u dalších skupin československých občanů, zejména těch, kteří se sami za své činy cítili být nedoceněni.⁷⁶ Přemysl Šámal však všechna tato vystoupení vnímal jako křivdu páchanou na Oličovi, neboť byl přesvědčen, že Olič „svá pochybení již dávno napravil svou činností za války“.⁷⁷ Svůj postoj pak kancléř vyložil při setkání se zástupci Omladinářů na začátku prosince 1925: „Pokud se týče dvorního rady Oliče, nemohlo jméno jeho ze seznamu být vypuštěno proto, poněvadž mně bylo známo, že hned po vypuknutí války v roce 1914, a do odjezdu ministra Beneše do srpna 1915, tedy v nejhroší době, pomáhal dr. Benešovi zprávami, opatřováním pasů atd., takovým vynikajícím způsobem, že by byl býval jistě odsouzen k smrti, kdyby se na jeho činnost bývalo přišlo. Měli jsme všichni a máme pevně přesvědčení, že dvorní rada Olič chtěl touto činností smazati svoji minulost, čemuž nasvědčuje také vychování, které dal svým dětem, z nichž dcera, provdaná nyní za profesora Kadeřábka, byla s paní ministrovou Benešovou po 9 měsíců vězněna ve Vídni za poměrů příšerných, že dále dvorní rada Olič sám byl vězněn na policii, kde s ním nakládali rovněž způsobem krutým, že právě v tom by bylo možno shledávati morální vítězství naší myšlenky národní, že zmožla i úředníka tak policejně exponovaného, jako byl Olič.“⁷⁸

Závěr

V souvislosti s popsáním procesem, který vedl k posunu od diplomu určeného „členům Maffie“ k Československé revoluční medaili udělené osobám, které „přispěly vynikajícím způsobem k revolučnímu hnutí domácímu“, soudím, že vysvětlení této změny je třeba hledat především v probíhajícímu soupeření o zásluhy na vzniku republiky mezi zástupci domácího a zahraničního odboje, jehož se zúčastnil i prezident Masaryk.⁷⁹ V zájmu uklidnění situace bylo vhodné ocenit domácí odboj jako takový a nerozdělovat veřejně jeho účastníky na „Maffii“ a „ty ostatní“, i když existenci tohoto rozdílného pohledu považuji za zcela přirozenou. Ostatně počátek zmíněných sporů, který spadá do roku 1924, se kryje s počátkem oficiálního zvaní účastníků domácího odboje na čaje k prezidentu Masarykovi, které trvalo od ledna 1924 do února 1926. Za příznačnou v této souvislosti považuji skutečnost, že seznam hostů na tato setkání nenesl ono široké označení osoby, které „přispěly vynikajícím způsobem k revolučnímu hnutí domácímu“, ale úzce specifikovaný termín „členové

75 AKPR, f. KPR, sign. D 4382/27 Maffie, Národní hnutí, č. 1 (opis), 8. ledna 1926. Obdobné ohlasy otiskly i některé další deníky.

76 Tamtéž, f. KPR – protokol T, k. 81, sign. T 125/22, Maffie, část I., Č. Novák (bývalý náčelník vojenské revoluční rady vojáků 21. střelecké divize) P. Šámalovi, 26. listopadu 1925.

77 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 27. listopadu 1925.

78 Tamtéž, Interní záznam P. Šámala, 2. prosince 1925.

79 Richard VAŠEK, *Karel Kramář v Masarykových anonymních textech a polemikách po roce 1918*, in: *Moderní dějiny*, Supplementum 2, 2009, s. 441–462; TÝŽ, „Vždyť hlína na hrobě v Lánech dosud neoschla.“ *Ke sporům o Masarykovu anonymní publicistiku z let 1937–1938*, in: *Historik nad šachovnicí dějin*, s. 236–262; Ivan ŠEDIVÝ, *Zed' mezi odbojem domácím a zahraničním. Z legionářských sporů o odbojové zásluhy*, *Historie a vojenství* 47, 1998, č. 6, s. 84–93; Libor VYKOUPILO, *Jiří Stříbrný. Portrét politika*, Brno 2003, s. 111–121; Josef TOMEŠ, *Viktor Dyk a T. G. Masaryk. Dvojitá reflexe češství*, Praha 2009, s. 61–101.

Maffie“.⁸⁰ Fakt, že k ocenění byla nakonec využita Československá revoluční medaile, čímž bylo udílení vyznamenání za zásluhy o domácí odboj přesunuto do rukou ministra národní obrany, pak vnímám jako prezidentovu snahu vyhnout se případným nařčením, že se ocenění dostalo pouze „jeho lidem“ či osobám jakkoliv politicky exponovaným, a to tím spíše, že mezi vyznamenávanými nescházel ani kontroverzní Václav Olíč.

80 AKPR, f. KPR – protokol Sd (Správa domu prezidenta republiky), k. 13, Návrhy seznamu osob, které mají býti pozvány na čaj, 24. ledna, 20. března 1924; 16. února, 12. března 1925; 18. února 1926.